

Številka zadeve: Up-1117/12-17, Up-89/14-15

Datum odločbe: 28. 5. 2015

Področje: izbrisani, odškodninska odgovornost države

Izrek: Razveljavi se sodba Vrhovnega sodišča z dne 10. 9. 2012 in se mu vrne v ponovno odločanje. Razveljavi se tudi sodba okrožnega sodišča z dne 11. 1. 2015 ter z njo povezana sodba višjega ter sklepa višjega in vrhovnega sodišča, ter se vrne okrožnemu sodišču v ponovno odločanje.

Dodatno: odgovor Republike Slovenije (tožene stranke)

Odločitev: število glasov **ZA 6: PROTI 0**; brez PLM ali OLM

SAMO ZA: Mozetič, Deisinger, Korpič-Horvat, Pogačar, Sovdat, Zobec

POVZETEK ZADEVE:

Za razumevanje odločitve je potrebno povzeti celotno zgodovino predhodnih pravnih postopkov.

Ustavni pritožnik, nekdanji oficir JNA, je 12. 11. 1991 vložil prošnjo za sprejem v slovensko državljanstvo, o kateri je MNZ odločilo 2. 8. 1994. Prošnjo je zavrnilo, ker naj bi njegov sprejem v državljanstvo pomenil grožnjo za javni red in varnost države. Pritožnik se je na odločbo pritožil, vendar so sodišča pritožbo zavrnila, nazadnje Vrhovno sodišče 6. 2. 1997. Ustavno sodišče je sodbo vrhovnega sodišča razveljavilo 4. 11. 1999; v obnovljenem postopku je MNZ pritožniku 1. 6. 2000 izdalo odločbo o sprejemu v državljanstvo.

Po sprejemu v državljanstvo je pritožnik vložil odškodninsko tožbo zoper državo zaradi premoženjske škode (nemožnost zaposlitve, socialnega zavarovanja, pridobitve privatizacijskega certifikata) in nepremoženjske škode (duševne bolečine ob posegih v njegovo dostojanstvo). Prvostopenjsko sodišče je na podlagi ugotovitve, da je bila prvotna odločba o zavrnitvi sprejema v državljanstvo arbitratna, ker ni konkretno obrazložila, v čem je bila grožnja za javni red in varnost države, ter da je bila pritožniku kršena tudi pravica do sojenja brez nepotrebnega odlašanja, njegovim zahtevkom delno ugodilo. Ni pa priznalo zahtevkov, ki so se nanašali na obdobje pred 10. 10. 1997, saj naj bi zastarali, pri čemer je kot začetek teka zastaralnih rokov štel datum izdaje pozitivne odločbe o sprejemu v državljanstvo. V pritožbenih postopkih je Vrhovno sodišče na koncu odločilo, da so zastaralni roki začeli teči že z izdajo prve, odklonilne odločbe o državljanstvu, saj je pritožniku že tedaj začela nastajati škoda in jo je imel tudi možnost uveljavljati. Ob upoštevanju te razlage je nato prvostopenjsko sodišče izdalo novo sodbo, s katero je zaradi zastaranja zavrnilo vse pritožnikove odškodninske zahteve. Temu je po ponovni pritožbi pritrdilo tudi višje sodišče, vrhovno pa je zavrnilo zahtevo za revizijo. Pritožnik je zato vložil dve ustavni pritožbi, ki ju je US združilo in o njih odločilo z obravnavano odločbo.

Pritožnik v ustavni pritožbi navaja predvsem kršitev svojih pravic z nerazumno dolгим odločanjem pravosodnih in upravnih organov, ter da dejanskega obsega povzročene škode ni mogel dokončno oceniti do izdaje pozitivne odločbe o državljanstvu, saj ni mogel vedeti, koliko časa bo kot izbrisana oseba brez socialnih pravic in možnosti zaposlitve.

Republika Slovenija kot tožena stranka je v odgovoru poudarila, da je bil leta 2013 sprejet Zakon o povračilu osebam, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivalstva, zaradi česar pritožnik naj ne bi imel več pravnega interesa za ustavno pritožbo, poleg tega pa je bila prvotno prisojena in tudi izplačana odškodnina višja od tiste, ki bi jo prejel po novem zakonu. Ustavno sodišče je to zavrnilo, saj, če bi ugodilo ustavni pritožbi, bi morale prvostopenjsko sodišče ponovno odločati po novem zakonu, ki pa zastaranje izrecno izključuje, zato bi bil pritožnik v boljšem položaju, iz česar izhaja njegov pravni interes.

Ustavno sodišče je v odločbi izhajajo iz narave ustavne pravice do odškodnine zaradi škode, ki jo povzročijo državni organi s svojim ravnanjem in kršitvami pravic. Ker gre za vertikalno razmerje med državo in posameznikom in ker je namen te odškodnine zaščita posameznikovih pravic, je ni mogoče presojati na enak način kot odškodnine po obligacijskih razmerjih. Sodišča morajo pri odločanju o

odškodnini izhajati iz vsakega posameznega primera in se morajo vprašati, ali s svojimi odločitvami – na primer o zastaralnih rokih – sama ne kršijo pravic posameznika oziroma mu preprečujejo, da bi učinkovito uveljavljal pravico do odškodnine v razmerju do države. Vrhovno sodišče bi moralo upoštevati, da je bila možnost vložitve odškodninske tožbe v času pred izdajo pozitivne odločbe o državljanstvu zgolj hipotetična in ne realna, kar med drugim izhaja tudi iz sodbe ESČP, ki je ugotovilo, da je obstoječa pravna ureditev tudi še kasneje izbrisanim dejansko odrekala dostop do odškodnin, pa tudi iz tega, da se je zakonodajec vrsto let izogibal izvrševanju sodb US glede ureditve položaja izbranih. Ker vrhovno sodišče teh okoliščin ni upoštevalo, je s svojo razlago pravil o zastaranju pritožniku dejansko preprečilo, da bi učinkovito uveljavljal pravico do povračila škode, ki jo je povzročila država.

EKONOMSKA DIM.	1	2	3	4	5
Pozicija sodbe in protisodbe	nerazporejeno				

V sodbi se poudarja pomen pravice do odškodnine kot sredstva varovanja pravic posameznika, ne razpravlja pa se o primerni višini odškodnine, zato sodba nima ekonomske dimenzije.

DRUŽBENA DIM.	1	2	3	4	5
Pozicija sodbe in protisodbe	nerazporejeno				

Sodba se nanaša izključno na razmerje med posameznikom (ustavnim pritožnikom) in državo, ne pa na razmerja med pritožnikom in drugimi osebami (na primer drugimi izbranimi v podobnem položaju), zato nima družbene dimenzije.

AVTORITARNA DIM.	1	2	3	4	5
Pozicija sodbe in protisodbe	S				PS
ZA: vsi ostali	1	1			

Ustavno sodišče se v celoti postavi na stran zaščite pravic posameznika, v tem primeru odškodnine za škodo, ki jo je povzročila država, pri čemer je treba tudi postopkovna pravila (npr. o zastaranju) razlagati tako, da ta pravica ni kršena. Pomembno za takšno odločitev US je bilo tudi, da pravice posameznika niso bile kršene samo s protipravno odločbo o zavrnitvi državljanstva, temveč tudi z dolgotrajnostjo postopkov odločanja o njegovih pritožbah, z odlašanjem zakonske ureditve položaja izbranih ter s kršitvami njegovega osebnega dostojanstva. To ustreza **poziciji 1**.

Protisodba bi pritrdila sodiščem, da je imel pritožnik ves čas dovolj možnosti za uveljavljanje odškodninskih zahtevkov, zato so ti upravičeno zastarali, ali pa stališču tožene stranke, da so bili predhodni odškodninski zahtevki izničeni s sprejemom zakona o odškodnini za izbrisane osebe. S tem bi ustavno sodišče legitimiziralo protipravna ravnanja oblasti in močno znižalo standarde varovanja pravic posameznikov, kar bi bila **pozicija 5**.

MEDNARODNA PRAVNA VPETOST (OCENA OD 1 DO 4 ali neocenjeno-NC)		
Odločitev in sodniki ZA	4	<i>Sodbe ESČP so pomemben del argumentacije odločbe.</i>

NAKLONJENOST VLADI (OCENA OD 1 DO 4 ali neocenjeno - NC)		
Odločitev in sodniki ZA	1	<i>Ustavno sodišče odloči v nasprotju z odgovorom tožene stranke, to je Republike Slovenije.</i>

Opomba: čeprav to iz odločbe ni neposredno razvidno, smo privzeli, da je kot tožena stranka ustavnemu sodišču odgovorila vlada oziroma državno pravobranilstvo kot njen organ.